

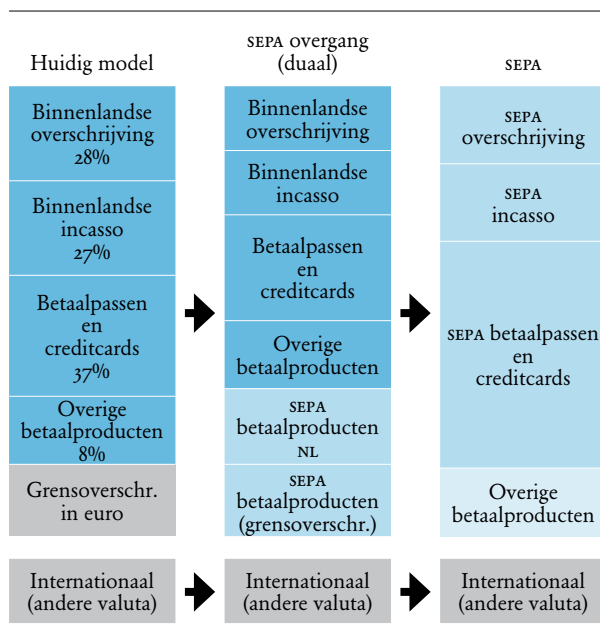
Recente ontwikkelingen in het betalings- en effectenverkeer: Betalen in Europa krijgt gestalte

Langzaam maar zeker ontstaat er in Europa één uniforme betaalruimte. Begin 2008 is met de introductie van Europese betaalpassen en de Europese overschrijving de eerste fase van het Europese betalen begonnen. De voorbereidingen bij banken, en in toenemende mate ook bij overbeden en bedrijven, zijn in volle gang om een massale overgang naar SEPA in de komende jaren mogelijk te maken. Inmiddels bijna een jaar na de start kan een eerste tussenstand worden opgemaakt.

Naar een uniform Europees betalingsverkeer

Sinds januari 2008 is het voor consumenten en bedrijven mogelijk om met de Europese overschrijving betalingen te doen aan iedereen in het eurogebied met een bankrekening. Daarmee is een basis gelegd voor één grote Europese betaalmarkt, ofwel SEPA (Single Euro Payment Area). Op termijn zullen de nationale betaalstandaarden verdwijnen en zal er geen onderscheid meer gemaakt worden tussen een binnenlandse betaling en een grensoverschrijdende betaling in euro. Eén Europese betaalmarkt is een logisch vervolg op het hebben van één gemeenschappelijke munt, en zal kunnen leiden tot schaalvergroting in de verwerking en meer concurrentie. Voor Nederland is SEPA direct van invloed op circa 92% van de betalingen (zie figuur 1).

Figuur 1 Overgang naar Europese standaarden

Bron: DNB.

Binnenlandse en buitenlandse overschrijvingen in het eurogebied worden vervangen door de Europese overschrijving. Voor incasso's op basis van een verleende machtiging komt volgens de planning per 1 november 2009 een Europese variant beschikbaar. En ook pinpassen en creditcards worden overal in Europa bruikbaar, op basis van dezelfde basistechnologie.

Betalpassen

Vanaf 1 januari 2008 zijn banken in Europa gehouden aan de afspraak om Europese betaalpassen uit te gaan geven. Dit zijn passen die voorzien zijn van een chip, gebaseerd op EMV-technologie (een standaard ontwikkeld door Europay, Mastercard en Visa). Deze chip zal in Europa de magneetstrip op betaalpassen gaan vervangen omdat dit het veiligheidsniveau van het betalen met een betaalpas verhoogt. Ook in Nederland zijn banken met de uitgifte van dit nieuwe type pas begonnen, dat overigens ook nog steeds een magneetstrip heeft (zie tabel 1). In 2010 moeten alle passen vernieuwd zijn. In winkels in Nederland gebruiken Nederlandse klanten de chip nog niet. Nederlandse betaalpassen dragen allemaal het merk 'PIN'. Dit is door eigenaar Currence qua regels en voorwaarden wel voorbereid op de overgang naar SEPA, maar de daadwerkelijke overgang heeft nog niet plaatsgevonden. Voor gebruik in het buitenland staat op dezelfde passen het merk 'Maestro'. Als daarmee wordt betaald moet indien ook de betaalautomaat met de nieuwe technologie is uitgerust, wel de chip in plaats van de magneetstrip worden gebruikt. Ook de internationale merken creditcards zijn grotendeels over op de chip, waarbij de autorisatie met handtekening is vervangen door het intoetsen van een pincode.

Tabel 1 Status invoering EMV-technologie

Stand van zaken per 1-10-2008

	Aantal	Waarvan % EMV	Invoering afgerond in
Bankpassen	21.000.000	32	2010
Creditcards	6.000.000	80	2009
Geldautomaten	8.300	100	2008
Betaalautomaten	231.000	27	2013

Toelichting: De volledige invoering van de EMV-technologie zal volgens laatste verwachting in 2013 zijn afgerond.

Bron: NVB.

De banken kunnen kiezen tussen het uitgeven van betaalpassen met daarop PIN op de chip en die blijven combineren met een ander merk voor betalen in het buitenland, of het uitgeven van passen met uitsluitend een internationaal merk. PIN zou in principe overbodig kunnen worden, als voldoende Europese alternatieven concurrerend met PIN in de markt worden aangeboden. De marktvrage naar PIN zal bepalend zijn voor de levensduur van PIN.

De chipknip blijft op de bankpas staan, maar wordt niet Europees en zal dus net als nu niet in het buitenland werken.

Een belangrijk punt voor de Europese markt voor merken betaalpassen is de vraag in hoeverre afspraken over een multilaterale interbancaire vergoeding nog zijn toegestaan. In het geval van betalingen met een betaalpas is dit een vergoeding die de bank van de winkelier betaalt aan de bank van de consument. De multilaterale vergoeding is in veel markten een belangrijk deel van het tarief dat de bank van de winkelier aan haar klanten berekent (zie ook het artikel 'Interbancaire vergoedingen en de eenwording van de Europese betaalmarkt' DNB Kwartaalbericht december 2007). In een uitspraak van de Europese Commissie in de MasterCard-zaak van december 2007 is gesteld dat de door MasterCard gehanteerde vergoedingen voor grensoverschrijdende transacties in strijd zijn met de mededingingswetgeving. De uitspraak van de Commissie heeft geen gevolgen voor de Nederlandse binnenlandse betaalmarkt, omdat daarvoor (lage) bilateraal afgesproken interbancaire vergoedingen gelden, die de mededinging niet beperken. Voor Europa en de ontwikkeling naar Europese betaalmerken is de uitspraak wel relevant. In een aantal landen is het systeem van de multilaterale interbancaire vergoedingen een wezenlijk onderdeel van het businessmodel in de markt voor betaalpassen. De uitspraak van de Commissie is geen absoluut verbod van een multilaterale vergoeding, maar het lijkt moeilijk om de voorwaarden waaronder een multilaterale vergoeding wel is toegestaan concreet in te vullen. Banken en andere partijen zijn afwachting om nieuwe initiatieven verder te ontwikkelen, omdat ze van de Commissie meer duidelijkheid hierover willen.

Op dit moment zijn er twee betaalmerken voor debitcards (pinpassen) die geschikt zijn voor betalen in Europa volgens de nieuwe standaarden en ook breed worden geaccepteerd in winkels: het eerder genoemde Maestro van Mastercard en v PAY van Visa Europa. Er zijn verschillende initiatieven om een derde Europees betaalmerk op de markt te brengen. Een aantal lokale betaalmerken (vergelijkbaar met het Nederlandse PIN)

werkt samen in de *Euro Alliance of Payment Schemes* (EAPS). Deelnemers aan dit project zijn op dit moment vier nationale betaalmerken uit Duitsland, Spanje, Italië en Portugal, en twee geldautomaatbeheerders uit België en het Verenigd Koninkrijk. Voorts is er een initiatief van Franse en Duitse grote banken, Monnet genaamd, dat evenwel nog niet concreet is uitgewerkt. De afhankelijkheid in hun businessmodel van genoemde multilaterale interbancaire vergoedingen maken de levensvatbaarheid van deze initiatieven onzeker. Een derde initiatief, PayFair, is gericht op het bieden van een goedkope betaaloplossing voor winkeliers, die gecombineerd kan worden met een klantenkaart. In het eerste kwartaal van 2009 zal in een Belgische supermarktketen een pilot worden gestart. Vervolgens is het de bedoeling dat vanaf het derde kwartaal van 2009 het betaalproduct beschikbaar komt in de Benelux, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Gezien de in vergelijking tot de meeste andere Europese landen relatief lage winkelierstarieven op de Nederlandse markt, zal het moeilijk zijn om hier voet aan de grond te krijgen.

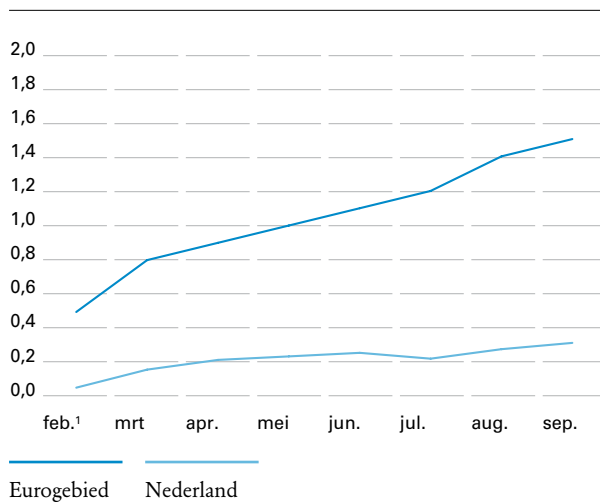
Europese overschrijving

Op 28 januari 2008 is de Europese overschrijving (SEPA credit transfer) ingevoerd. De klanten van bijna alle Europese banken zijn bereikbaar met deze vorm van betalen. Zakelijke klanten van de Nederlandse banken kunnen hun elektronisch aangeleverde betalingen volgens de nieuwe standaard verrichten. Een aantal banken biedt ook hun particuliere klanten in het internetbankierenpakket de mogelijkheid om met de Europese overschrijving zowel in Nederland als naar landen elders in Europa te betalen. Ten opzichte van de nu gebruikelijke binnenlandse overschrijving is het gebruik van IBAN en BIC de meest in het oog springende verandering. IBAN (international bank account number) is het internationale rekeningnummer en BIC (bank identifier code) is de internationale code voor een bank. Zakelijke klanten hebben voorts te maken met andere formaten en bestandsindelingen bij het elektronisch aanleveren van hun betalingen.

Het gebruik van de Europese overschrijving is gestaag gegroeid in de afgelopen maanden (zie grafiek 1). Maar de totale hoeveelheid Europese overschrijvingen is nog zeer gering in vergelijking met het aantal 'oude' overschrijvingen. Het betreft voornamelijk grensoverschrijdende betalingen; in vrijwel alle eurolanden is het binnenlandse gebruik verwaarloosbaar. Alleen in Luxemburg is 84% van de overschrijvingen al Europees. Dat land

Grafiek 1 Migratie naar SEPA in 2008

Percentage van totaal overschrijvingen

¹ 28 januari tot en met 29 februari 2008.
Bron: ECB, EBA en Equens.

had eerder reeds nationaal het IBAN ingevoerd, waarmee feitelijk de belangrijkste stap was gezet. Het gebruik in Nederland ligt op basis van de beschikbare cijfers nog onder het Europese gemiddelde. Op dit moment ontbreken nog enkele noodzakelijke voorwaarden om het voor bedrijven aantrekkelijk te maken over te stappen naar Europese betaalproducten. Grootgebruikers van de overschrijving hebben behoefte aan de mogelijkheid om in één keer bestanden met de huidige rekeningnummers om te zetten naar IBAN en BIC. De banken verwachten deze dienst in het tweede kwartaal van 2009 beschikbaar te hebben. Ook duurt het even voordat administratieve softwarepakketten de nieuwe standaarden aan kunnen en door bedrijven geïmplementeerd zijn. Bedrijven die veel klanten of leveranciers hebben die incassomachtigingen hebben afgegeven zullen in het algemeen wachten totdat ook de Europese incasso is ingevoerd, zodat in één keer kan worden overgegaan op de nieuwe bestandsformaten en rekeningnummers. Eén van de grootgebruikers is de rijksoverheid. Deze heeft zich ten doel gesteld om uiterlijk eind 2009 haar betalingen met de Europese overschrijving te verrichten.

Europese incasso

Onderdeel van de Europese betaalruimte is ook de incasso op basis van een machtiging (SEPA direct debit). Voor het eerst zal het daarmee mogelijk worden om

grensoverschrijdend te incasseren. Op dit moment staan er nog enkele punten open waarvoor nog een oplossing gevonden moet worden om de Europese incasso per 1 november 2009 te kunnen invoeren. Net als op het terrein van de betaalpassen ligt er een dispuut met de Europese Commissie over het gebruik van een multilaterale interbancaire vergoeding, in dit geval van de bank van de incassant aan de bank van de debiteur. De Commissie heeft een voorstel van de banken om zo'n afgesproken vergoeding in te voeren voor de Europese incasso van de hand gewezen. Voor Nederland is deze kwestie minder van belang omdat er, net als bij de betaalpassen, bilaterale interbancaire vergoedingen gelden die niet conflicteren met de mededingingswetgeving. Een andere kwestie is het gebruik van bestaande machtigingen voor de Europese incasso. In Nederland zijn naar schatting 200 miljoen machtigingen afgegeven. In Nederland wordt gewerkt aan een privaatrechtelijke oplossing. In sommige landen is wellicht nadere regelgeving nodig. In elk geval zijn in Nederland bedrijven, consumenten en banken het erover eens dat voorkomen moet worden dat machtigingen opnieuw afgegeven zouden moeten worden, vanwege de enorme administratieve rompslomp die dit zou betekenen.

SEPA in het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer

Om een maatschappelijk gedragen en verantwoorde invoering van SEPA te realiseren vindt overleg plaats in het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB). Dit overleg bestaat uit de partijen die aanbieders en gebruikers uit het betalingsverkeer vertegenwoordigen. Bij een eerste bespreking van de migratie in het voorjaar van 2007 werd door de vertegenwoordigers van gebruikers een aantal zorgpunten geformuleerd. In zijn vergadering van 17 november 2008 oordeelde het MOB positief over de voortgang van het oplossen van deze punten.

Eén van de zorgpunten betreft de vrees dat door SEPA het betalingsverkeer duurder zou worden. Tot dusverre blijkt dat niet. De Europese overschrijving wordt door banken aan bedrijven aangeboden tegen dezelfde tarieven als de binnenlandse overschrijving; voor consumenten gelden geen tarieven. Voor het accepteren van pinbetalingen in winkels was er op het moment van afsluiten van dit kwartaalbericht nog slechts één bank die prijzen had gepubliceerd voor de internationale merken Maestro en v PAY. Ook die tarieven lagen op hetzelfde niveau als die voor het binnenlandse equivalent, PIN.

Een aantal zorgpunten vergt een inspanning van de banken. Een voorbeeld is de eerder in dit artikel genoemde dienstverlening voor het omzetten van rekeningnummers. Op verschillende manieren zal het straks mogelijk zijn om van Nederlandse rekeningnummers de bijbehorende internationale rekeningnummers en codes van de banken te achterhalen: via internet, telefonische navraag, sms en via aanlevering van bestanden. Hierbij wordt rekening gehouden met de door het MOB vastgestelde aandachtspunten voor toegankelijkheid. Deze laatste aandachtspunten gelden ook voor andere veranderingen die het gevolg zijn van het overgaan op Europese standaarden.

Een technisch lastig punt betreft de voortzetting van de zogeheten Overstapservice, die het gemakkelijker maakt om van bank te wisselen. Onder meer worden overschrijvingen en incasso's gedurende dertien maanden automatisch doorgeleid naar de nieuwe bankrekening. De Overstapservice is gebaseerd op het collectieve gebruik door banken van een centrale verwerker die een databank van alle betaalrekeningen in Nederland beheert en tevens alle interbancaire transacties uitvoert. Op de uniforme Europese betaalmarkt zullen meerdere verwerkers actief zijn waaruit banken kunnen kiezen, zodat de bestaande situatie niet zomaar voor Europese overschrijvingen en incasso geschikt te maken is. De Nederlandse banken hebben inmiddels oplossingsrichtingen gevonden om de Overstapservice in Nederland voor de Europese overschrijving en het Europese incasso geautomatiseerd te kunnen voortzetten. Kern van de oplossing voor de Europese overschrijving is dat de oude bank checkt of betalingen moeten worden doorgeleid. Voor de Europese incasso is de oplossing dat de bank van de incassant voor controle en doorgeleiding naar de nieuwe bank zorgt.

In het artikel 'Betalen in het eurogebied: nog niet alle wensen vervuld' elders in dit Kwartaalbericht wordt een enquête besproken die is gehouden onder het DNB Household panel. Hierin is gevraagd naar de tevredenheid over het huidige betalen in Europa, en wensen en verwachtingen voor de toekomst.